

Historie van de A.C.W. "Samenwerking"

De Woningwet

In 1901 werd in Nederland de woningwet ingevoerd. De woningwet was bedoeld om bouw en bewoning van slechte en ongezonde woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. Het was de eerste wet omtrent de volkshuisvesting in Nederland.

De wet gaf onder andere de mogelijkheid van financiële steun voor woningbouw en de verplichting voor gemeenten om een bouw- en woningverordening op te stellen met voorschriften waaraan nieuwe bouwwerken zouden moeten voldoen.

De oude, slechte situatie was een doorn in het oog van de hogere ambtenaren, waaronder personen die met de uitvoering van deze wet waren belast. Planmatig bouwen kon een tegenwicht bieden aan de wildgroei van verschillende bouwinitiatieven.

Op dat moment was Harke Keegstra adjunct-controleur bij de Gemeentebelasting. Hij nam het initiatief om met gelijkgezinden te gaan samenwerken in coöperatief verband. In het voorjaar van 1908 besprak een groep van tien personen de plannen voor het oprichten van een vereniging en het bouwen van woningen. Onder deze personen was de directeur van het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, de heer J.W.C. Tellegen. Samen werden ze het erover eens dat gebouwd zou moeten worden in de Museum-Concertgebouwuurt, voor een huur van tussen f 400,- en f 600,- per jaar.

Eerste statuten

De eerste statuten voor een vereniging werden medio 1908 door dhr. Keegstra ontwikkeld. De statuten hadden een uitgesproken coöperatief karakter, ook de gekozen naam "Samenwerking" drukte dit uit. De financiële paragrafen in de statuten zouden een belangrijk selectie criterium voor de vereniging vormen. Enkel gegoeden konden aan deze gestelde criteria voldoen. Eventuele winst zou binnen de vereniging blijven, behoudens een klein dividend, indien de resultaten dit mogelijk maakten. Vrouwen konden geen lid worden tenzij, op verzoek, na overlijden van de man des huizes.

Op zaterdag 16 oktober 1908 werd de Amsterdamsche Coöperatieve Woningvereniging "Samenwerking" officieel opgericht. De vereniging bestond destijds uit tweeëntwintig leden, allen mannen. Het doel van de vereniging was de verbetering van de huisvesting van haar leden.

Spoedig werd de eerste architect aangetrokken, de heer M.J.E. Lippits. Zijn schetsontwerpen leidden tot een uitbreiding van het aantal leden. Ondanks de hoogte van de na te streven huurprijs, die inmiddels was gestegen tot maximaal f 900,-, had de vereniging eind 1908 drieënvijftig leden.

Begin mei 1909 was een obligatie nagenoeg volgetekend en een hypotheek verkregen. Snel daarna wist de vereniging bouwgrond te verwerven aan de Moreelsestraat, de Jacob Obrechtstraat, de Frans van Mierisstraat en de Nicolaas Maesstraat.

Bouw

In de zomer van 1909 startte de eerste bouw in de Moreelsestraat en de Jacob Obrechtstraat. De eerste afvallers diende zich aan vanwege de hoogte van de huur. Na diverse tegenslagen, werd de eerste bouw op 1 november 1910 opgeleverd. De tweede bouw, aansluitend aan de eerste en eveneens van de architect Lippits, werd in 1913 opgeleverd.

Al in 1912 werd "Samenwerking" benaderd door de "Amsterdamsche Coöperatieve Keuken" (ACK) voor een keuken en restaurant in Amsterdam-Zuid. En in 1913 was er een groep van belangstellenden die voor alleenstaanden een gebouw wilde realiseren en daarvoor de hulp van "Samenwerking" inriep. De

financiering van deze plannen en de plannen van "Samenwerking" voor het uitbreiden van het "eigen" woningbezit was problematisch. Na de moeizame financiering van de eerste twee bouwen werd naar andere oplossingen gezocht.

Eind 1916 diende "Samenwerking" een verzoek in bij de gemeente voor financiering van een derde bouw: ongeveer achthonderd woningen voor gezinnen en alleenstaanden en een buurtkeuken. Dit verzoek resulteerde in een subsidieregeling die vergelijkbaar was met de regeling in de zin der wet voor woningbouwverenigingen. Doordat de bouwkosten door de Eerste Wereldoorlog sterk gestegen waren, duurde het nog tot 1919 voordat ook hiervoor een oplossing was gevonden. "Samenwerking" ontving een rentedragend voorschot van vier miljoen gulden en een bijdrage voor gestegen bouwkosten à fonds perdu van een miljoen gulden. Nog eens drie miljoen gulden werd à fonds perdu via de gemeente door het rijk beschikbaar gesteld. Deze mogelijkheden werden "Samenwerking" geboden, omdat de vereniging met de eerste en de tweede bouw had bewezen op eigen kracht iets te kunnen bereiken dat als voorbeeld voor anderen kon dienen.

De hiermee gefinancierde derde bouw van de architecten Lippits en Van Epen (tussen Roelof Hartstraat, Joh.M. Coenenstraat,Reijnier Vinkeleskade en Hobbemakade). In de derde bouw haakten achtereenvolgens Lippits en Van Epen af. Voor het gedeelte aan het Roelof Hartplein werd vervolgens de architect B. van den Nieuwen Amstel aangetrokken. Daar verrees een complex met een appartementengedeelte voor de vereniging "Het Nieuwe Huis" en een restaurant van de Amsterdamsche Coöperatieve Keuken. Een keuken voor het verspreiden van maaltijden, de wens van de ACK, leed schipbreuk door de verwachte overlast. Inpassing in het plan met een oplossing voor de verwachte overlast bleek te problematisch.

Naast de nieuwbouw aan het Roelof Hartplein is nog een bouwblok aan de Joh.M. Coenenstraat gerealiseerd van de architect B. van den Nieuwen Amstel.

De derde bouw verliep overigens niet zonder problemen. Aangezien de aangetrokken aannemer geen kans zag het werk geheel te realiseren, heeft "Samenwerking" het heft in eigen hand genomen en het werk in eigen beheer uitgevoerd. Op een gegeven moment werd het project beschouwd als een van de grootste in eigen beheer uitgevoerde projecten in den lande. Het werk werd bestierd vanuit een enorme bouwkeet op de plaats waar nu het plantsoen van de Harmoniehof is te vinden.

De derde bouw werd gevolgd door een vierde bouw. De vierde bouw was van de architecten D.F. Slothouwer (voor het bouwblok aan de Frans van Mierisstraat/Banstraat/Nicolaas Maesstraat) en J.F. Staal jr. (voor het bouwblok aan de Joh.M. Coenenstraat/Bartholomeus Ruloffsstraat/Bronckhorststraat).

Tegelijkertijd streefde "Samenwerking" ernaar ook op ander gebied een voorbeeldfunctie te vervullen. Een tentoonstelling in het Stedelijk Museum over de inrichting van de woningen van "Samenwerking" en vergelijkbare woningen was hiervan het resultaat. Daarnaast hield "Samenwerking" de staat van de woningen nauwlettend in de gaten. Wijzigingen aan de woningen werden bestreden als aantastingen van de architectuur.

Ook de omgeving van de woningen kreeg aandacht, voorbeelden hiervan zijn: de aanleg van het plantsoen Harmoniehof, het gebruik respectievelijk misbruik van dit plantsoen, de inrichting van de gemeenschappelijke tuin tussen de Roelof Hartstraat en de Gerard Terborgstraat, de inrichting van de privé-tuinen en het schilderwerk van de transformatorhuisjes.

Vooroorlogs beheer

Er volgde een vooroorlogse periode van beheer waarop de gemeente haar stempel drukte, door middel van financiële bijdragen en erfpachtafspraken. Een huurverlaging werd, zeer tegen de zin van "Samenwerking", door de gemeente doorgedrukt. Wel bleek deze maatregel een gunstig effect te hebben op de leegstand uit het begin van de jaren dertig.

In deze jaren dertig twijfelde "Samenwerking" er dan ook aan of er verder gegaan moest worden met het maken van plannen en de uitbreiding van het bezit. De gerenommeerde architect W. Dudok, die later het Hilversumse raadhuis bouwde, ontwierp een plan voor het Apollohuis, een grootsere, duurere en luxueuzere versie van "Het Nieuwe Huis". Dit plan werd echter tegen de zin van pionier Keegstra weggestemd. De pionierstijd was definitief voorbij.

Naoorlogs beheer

Een naoorlogse periode van beheer brak aan. In deze periode verdween het restaurant in "Het Nieuwe Huis". Eind jaren zestig is "Samenwerking" begonnen met het inwendig verbeteren van woningen om die aan te passen aan de eisen des tijds. De installaties werden vernieuwd en uitgebreid, een c.v.-installatie hoorde thuis in zo'n verbeterplan, evenals het aanbrengen, opknappen of verbeteren van de badruimte, de keuken en het toilet.

Halverwege de jaren tachtig werd begonnen met renovatieprojecten, waarbij het casco aan de beurt kwam via een projectmatige aanpak. Uiteindelijk is het gehele bezit, met uitzondering van de later verworven voormalige Beatrixschool, aan de buitenkant opgeknapt. Met het afronden van de renovatieprojecten is voor "Samenwerking" een nieuwe periode van beheer aangebroken.

Initiatieven voor uitbreiding van het bezit hebben tot op heden geleid tot het verwerven van de genoemde voormalige Beatrixschool. En in 2008 de aanschaf van 24 appartementen aan de Beethovenstraat.